

- Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом)» від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп/2005 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 41. — Ст. 2605.
5. Мішина Н.В. Проблеми доктринального супроводження розвитку конституційної юстиції в Україні// Вісник Конституційного Суду України. — 2015. — № 4.- С. 122-126.
 6. Мішина Н.В. Конституційна регламентація місцевого самоврядування в Україні: сучасність та перспективи // Публічне право. — 2015. — № 3. — С. 67-72.

САЛЕЙ МАРИНА ІВАНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук

ПРИНЦИП БАЛАНСУ ТА ПРОПОРЦІЙНОСТІ У КОНСТИТУЦІЙНІЙ АКСІОЛОГІЇ

В сучасних умовах конституційного розвитку України складаються сприятливі обставини щодо формування та виокремлення у системі конституційного права такої його аксіологічної складової як конституційна аксіологія. Будь-який вид аксіологічної діяльності, як у сфері визначення змісту аксіосфери конституційних норм та конституціоналізму, так і ціннісної праксеології, спирається на певні принципи.

Принцип балансу та пропорційності цінностей у конституційно-правовій науці залишається найбільш дискусійним. Його прихильники стверджують, що «найважливішим завданням при реалізації Конституції є підтримка балансу і пропорційності конституційно захищаються цілей, цінностей та інтересів. При цьому неприпустима є підміна однієї цінності іншою або її зменшення за рахунок іншої цінності» [1, с. 8].

Значення принципу балансу конституційних цінностей зумовлюється необхідністю підтримання соціальної стабільності. Цей принцип забезпечує збереження основних системних правових засад соціуму — індивідуальної свободи і загального блага, права і закону, влади і власності. Але у разі виникнення конкуренції та/або конфлікту між цінностями, що знаходяться на одному рівні ціннісної піраміди, використання інструментарію названого принципу для їх вирішення видається не тільки доцільним, але й необхідним.

Принцип балансування конституційних цінностей тісно пов'язаний із принципом пропорційності, що використовується у зарубіжному законодавстві та судовій практиці у зв'язку з обмеженням прав людини. Так, Хартія основоположних прав Європейського Союзу закріпила

широкий каталог прав та свобод, водночас, допускаючи можливість їх обмежень, за умови, що такі обмеження має бути передбачено нормами права/закону; повинні не порушувати саму сутність таких прав і свобод та бути підпорядкованими принципові пропорційності, тобто такі обмеження можуть бути запроваджені, лише якщо вони є необхідними та справді відповідають цілям загального інтересу, визнаного Союзом, або потребі захисту прав і свобод інших [2, с. 1249–1254].

Головне призначення принципу пропорційності у практиці конституційного судочинства полягає у контролі над втручанням влади у права та свободи. Для обґрунтування його правомірності необхідно не лише дотримання таких вимог, як наявність легітимної мети, для досягнення якої вводяться заходи обмеження, використання лише необхідних і суворо обумовлених цією метою заходів, залишення мінімальних гарантій для прав та свобод та недопущення скасування їх сутності, але й забезпечення інших правових вимог, зокрема, рівності, правової визначеності та балансування публічних та приватних інтересів [3]. Наприклад, в одній із справ про свободу вираження поглядів та думок вийшов конфлікт між правом на свободу слова та правом на захист честі і гідності, де судовий орган висловив позицію, що «приватно-правовий інтерес може і має поступитися, тим більше, коли справа стосується вираження поглядів, спрямованого не прямо проти такого інтересу в приватній особливо економічній сфері, яке не ставить особистих цілей, а, навпаки, є внеском в інтелектуальне зіткнення думок з питань, що становить суттєвий суспільний інтерес» [4, с. 480, 540–541].

Більше того, у німецькому конституційному праві наголошено, що цей формальний принцип має особливу роль для розуміння балансу інтересів на практиці [5, с. 237–238]. Зв'язок цих двох принципів очевидний хоча б тому, що «...міра врахування конкуруючих інтересів... визначається знову ж таки відповідно до принципів пропорційності...» [6, с. 26].

Зарубіжні правники, зокрема, у рамках німецького права та права Європейського Співтовариства, переважно принцип пропорційності сприймають як інструмент контролю за тим, щоб втручання державної влади в особисту свободу відбувалося з метою захисту законних цілей, було необхідним і пропорційним у вузькому сенсі, а агресивні заходи застосовувалися у тих випадках, коли переслідуються особливо важливі цілі [7, с. 96].

Враховуючи ціннісний потенціал принципу пропорційності, його слід розглядати як принцип справедливого правового регулювання в цілому.

Таким чином, можна зробити висновок, що принцип балансу та принцип пропорційності, як правило, використовуються одночасно, доповнюючи один одного у різних сферах державної діяльності (правотворчій, правозастовчій та правоохоронній), як у системі взаємодії людина-держава, так і під час зіставлення цінностей окремих індивідів та

суспільства у цілому, а також під час функціонування публічно-владного механізму.

Список використаної літератури:

1. Конституция в XXI веке: сравнительно-правовое исследование: монография / отв. ред. В.Е. Чиркин. Москва: Норма: ИН ФРА-М, 2011. 655 с.
2. Калинин А.Ю. Правообразование в России: понятийно-категориальный и структурно-функциональный состав: историко-теоретическое исследование: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. СПб., 2010. 19 с.
3. Старовойтова Л.В. Конституция Республики Беларусь и система ценностей гражданского согласия. Конституция — Основной Закон белорусского государства и общества (к 20-летию принятия): материалы Междунар. науч.-практ. конф., (г. Минск, 11-12 марта 2014 г.) / редкол.: Г.А. Василевич (отв. ред.) [и др.]. Минск, 2014. С. 110—112.
4. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. — 2-ге вид., випр., допов. Київ: Реферат, 2007. 848 с.
5. Государственное право Германии в 2 т. / Г. Арним, Р. Бартльшпергер [и др.]. Москва : Институт государства и права РАН, 1994. Т. 2. 320 с.
6. Циппеліус Р. Юридична методологія. Переклад, адаптація, приклади з права України і список термінів — Роман Корнута. Київ: Видавництво «Реферат», 2004. 176 с.
7. Griller S. The Lisbon Treaty: EU constitutionalism without a constitutional treaty? / S.Griller, Z. Jacques. Wien : Springer, 2008. 383 s.

СРЕДНИЦЬКА ІРИНА ЮРІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ІНСТИТУТУ НАРОДНОЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ

Посилення низки суспільних процесів, які відбуваються нині в Українській державі та їх прямий вплив на сприятливий розвиток інституційно-організаційних форм громадянського суспільства диктують необхідність поглиблення правової регламентації окремих форм здійснення безпосередньої демократії на рівні законів. Саме у конституційному закріпленні народної законодавчої ініціативи часто бачать перспективи реального народовладдя в Україні. Їй надається значення суттєвого каталізатора безпосереднього народовладдя для реформування представницької демократії шляхом наближення її до свого джерела — народу.